UKŘIŽOVÁNÍ A POHŘEB

Původ materiálu
Eva Šormová
Pořadí v lekci
38

Ž 31,4-6-*Tys můj skalní štít a pevná tvrz má, veď mě pro své jméno a doveď mě k cíli. Vyvleč mě z té sítě, jíž mi nastražili, vždyť jsi záštita má. Svého ducha kladu do tvých rukou, vykoupils mě, Hospodine, Bože věrný.*

liturgické čtení-*L 23,26-33*

klíčové pojmy, dobové a textové souvislosti:

Lukáš líčí zprávu o utrpení shodně s dalšími evangelisty, přesto je možné vidět typické Lukášovy důrazy. Tak např. Ježíšovo ukřižování je líčeno jako **utrpení spravedlivého** (které se vyskytuje např. v Žalmech). Ježíšovo ukřižování je přímým důsledkem jeho poslušnosti vůči poslání od Otce, tj. *hledat ztracené a přinášet odpuštění* všem.

- **nesení kříže** - obvykle si nesli odsouzenci svůj kříž na popraviště, Ježíš však po přestálých útrapách toho není schopen. Kříž tedy nese jakýsi náhodný chodec, vyznamenaný zde tím, že je zmíněno jeho jméno (Šimon z Kyrény). Ježíš však **není pouze pasivním příjemcem osudu**: obrací se k zástupu a slovy proroků (Jeremjáš, Ozeáš) k nim promlouvá. Jsou to výroky o budoucích věcech, které vyvolávají strach (pád Jeruzaléma, hrozící soud – „den hněvu“). Církev v tom později mohla vidět předpověď pádu Jeruzaléma r. 70. Nemáme v tom vidět předpověď hrůz nebo dokonce touhu po pomstě – Ježíš přece v Lk 19, 44 pláče nad Jeruzalémem. Můžeme tak za tím spíš vidět předlohu Iz 53,4,5 (*Domnívali jsme se, že je raněn a ubit od Boha a pokořen, jenže on byl proklán pro naši nevěrnost… všichni jsme bloudili jako ovce, každý z nás se dal svou cestou, jej však Hospodin postihl pro nepravost nás všech*). - Lukáš Pražský ukazuje v písni Kristus příklad pokory (EZ 311) tímto směrem, když píše (v 6. sloce)„*S pláčem ovci hledaje…*“ K pláči jsou všechny ty ztracené ovce…

- **zločinci ukřižovaní spolu s Ježíšem** opět ukazují na souvislost s Izajášovým proroctvím (Iz 53,12: „Byl počten mezi nevěrníky“). Lukáš ve svém vyprávění stále bere na zřetel ono „podle Písem“.

- t**rest smrti ukřižováním** byl určen pro otroky a zločince. Záměrem trestu bylo co nejvíce prodloužit smrtelnou agónii odsouzence a varovat kolemjdoucí. I tady Ježíš zůstává věrný svému poslání: v důvěře se obrací k Bohu jako k Otci (podobně jako v modlitbě Páně) s prosbou o odpuštění svým nepřátelům, kteří nevědí, co činí. Jsou to ti, kteří jej přivedli na kříž a kteří se mu budou za malou chvíli posmívat. V nejtěžší chvíli se tak ozývá hlavní evangelijní téma, **odpuštění**. Sílu odpuštění Ježíš rozšiřuje až do krajnosti, i tam, kde si odpuštění nedovedeme představit. Zatímco se Ježíš přimlouvá, jeho popravčí se dělí o jeho šaty (srv. Ž 22,6-7) a Ježíšovi se posmívají členové rady (představitelé vyvoleného lidu) a vojáci (Římané). Je to cynická odpověď na Ježíšovu prosbu za odpuštění. Dav se němě a hluše dívá, přihlíží (jako televizní diváci). Při zesměšňování (*jiné zachránil, ať zachrání sám sebe*) se děje něco podobného jako při začátku Ježíšova veřejného vystoupení v Nazaretě (Lk 4,16nn) i při pokušení na poušti.

- *„Jsi-li Syn Boží…“* - srv. Lk 4,1nn. Ježíš nejen odmítá udělat zázrak na požádání, ale především mu jde právě o to, že **přišel, aby pomáhal druhým** – právě tím, že vydá sám sebe. Ježíš tak sám naplňuje svůj výrok o tom, že ten, kdo svůj život chce zachovat, ten ho ztratí (Lk 9,24).

- **nápis na kříži** neoznamoval skutečnou podstatu zločinu, měl spíš zastrašit veřejnost před podobným jednáním.

- první zločinec se posmívá Ježíši stejným způsobem jako náboženští vůdci a vojáci. Druhý se Ježíše zastává – vyslovuje jeho nevinu, stejně jako Pilát. Také přičítá Ježíšovi božství, ale zcela jinak než ti, kteří chtěli zázrak na požádání, „znamení“. Obrací se na Ježíše s prosbou o přímluvu. Odevzdává se v důvěře Ježíši a ten mu slibuje, že s ním ještě dnes bude **v ráji**.– Ježíš očekává, že bude „v ráji“**-** ráj zde má navodit představu Boží blízkosti a ochrany, nejde o spekulaci o posmrtném životě. Ježíš odevzdává svůj otevřený konec Bohu jako Otci, v tom je jeho naděje. Silné na Ježíšově výroku je však především to, že nepočítá jen s osobní nadějí (opět: nejde mu o spásu sebe sama). Počítá s tím, že ten kriminálník tam bude s ním. Připomíná všechny ty, kteří se k Ježíši obraceli s podobným voláním (Zacheus, celník, žena hříšnice…). Ti všichni zakusili svoji **budoucnost ve společenství s Ježíšem**.Lotr na kříži je přizván do rozsáhlého zástupu ztracených synů, kteří uslyšeli Kristovo pozvání.

- Lukáš učí chápat naše **„dnes“** jako dobu, kdy je přítomný Ježíš a jeho spása (Lk 2: *dnes se vám narodil Spasitel*, Lk 4: *dnes se naplnila slova proroků*, Lk 19: *dnes přišlo spasení do tohoto domu* aj.)

- z**atmění** nelze vykládat „přírodovědecky“ (zatmění slunce, písečná bouře). Jde o vyjádření, že nad Ježíšovou „porážkou“ jásají temné síly (děti znají Mordor z Pána prstenů, kraj, kde vládne zlo a kde je stále tma). V představách o konci všeho se vždy objevovalo zatmění.

- naopak **roztržení chrámové opony** (*v. 45)*, která oddělovala „svatyni svatých“ a kam se nesmělo vstoupit, je vyznáním, že Ježíšovou poslušností až na kříž je nově otevřen přístup k Bohu. (Ve Sk 7 bude Štěpán při své obhajobě mluvit o otevřeném nebi, kde je Ježíš Kristus po Boží pravici: přístup k Bohu tedy není už výlučně skrze chrám a kult v něm).

- při svém umírání se Ježíš u Lukáše **obrací k Bohu jako k Otci** (tento obraz o Bohu Ježíš přece přinášel, např. v podobenství o marnotratném synu) a modlí se slovy ze žalmu 31. Není zde zdůrazněn motiv opuštěnosti, jako u Mk a Mt (Ž 22: *Bože můj, proč ji mě opustil?*), ale odevzdání se Bohu jako Otci. S těmito slovy na rtech Ježíš umírá.

- z úst setníka (římského vojáka, tedy pohana) zazní vyznání, že *„tento člověk byl vskutku spravedlivý“.* **Spravedlnos**t nejsou především morální kvality, ale správný vztah k Bohu (z něhož ony kvality rostou). Takoví byli Simeon a Anna (Lk 1), takový bude za chvíli i Josef z Arimatie (dokonce člen židovské rady!) , když se postará o Ježíšovo pochování (Lk 23,50). A takový je Ježíš – v líčení Lukáše je podán jako ten, který je připraven pro tuto spravedlnost i trpět (tato myšlenka se objevuje již v žalmech **-** trpící spravedlivý). – Spravedlnost, která vkládá svůj život do Božích rukou, je tak vyjádřením naděje a je překvapivé, že to rozeznává pohanský setník.

- celou scénu uzavírá zármutek: popravu viděli Ježíšovi následovníci, i ženy, které Ježíše doprovázely z Galileje (u Lukáše jsou jmenovitě zmíněny v 8,1-3). Ty ještě budou hrát roli jako první svědkyně Ježíšova vzkříšení.

- **„Spravedlivý**“ (hebr. cadik)**Josef z Arimatie** patří k těm, kdo očekávají Boží království (podobně spravedlivá stařenka Anna v Lk 1 očekávala „potěšení“) Izraele. – Dala by se tedy tato „spravedlnost“ dnes chápat jako odvaha k naději, jako protiklad k černým a pesimistickým výhledům. Josef se postará o Ježíšovo důstojné pohřbení (vv. 50-53) – vyjedná u Piláta sundání Ježíšova těla z kříže, zavine je do plátna a dává k dispozici hrob, který ještě nebyl použit (což je znamení velké pocty).

- ženy viděly na vlastní oči i toto (55-56). Jdou však domů, aby připravily vzácné masti, kterými by pomazaly Ježíšovo tělo (připomíná to scénu v Lk 7, kdy žena hříšnice v domě farizeově pomaže Ježíše vzácným olejem). Protože však začíná den odpočinutí, nechávají tento projev hluboké úcty až na první den po sobotě, protože věrně dodržují mojžíšovský zákon.

úskalí textu:

- aniž bychom chtěli snižovat hrůzu utrpení při popravě přibitím na vztyčené dřevo, přesto nejde na prvním místě o brutalitu Ježíšovy popravy (jak to líčí např. film Ukřižování

Krista). Přitom nejde na prvním místě o ohledy vůči malým dětem. Lukáš sám vypráví příběh tak, aby vyniklo to, co Ježíš celým svým životem přinášel všem bez rozdílu: odpuštění pro každého jako nová šance, která platí až do posledního dechu.

- Ježíšovo prorocké slovo k zástupům nelze vykládat jako předpověď hrůz, které čekají a neminou.

- nevkládejte do vyprávění **motiv opuštěnosti** – od Boha, od lidí. Ježíš u Lukáše necituje ze Ž 22 (*„Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?“*), jak je tomu u Mk a Mt, ale ze Ž 31 (*„Otče, do tvých rukou poroučím svého ducha“*). U Lukáše je tedy v popředí motiv **důvěry**: Ježíš jako trpící spravedlivý vkládá život do Božích rukou, žije očekáváním Božího království, o kterém hovořil v podobenstvích. Jeho konec je až do poslední chvíle hledáním toho, co zahynulo. Proto se v příběhu o ukřižování u Lukáše navzdory zármutku (viz plačící ženy) objevuje motiv naděje.

Také Lukáš **nepoužívá moment zástupnosti Kristovy oběti**, který je vázán na představy o chrámové oběti a který byl nesrozumitelný posluchačům mimo Izrael (i dnes tomu tak je: proč by bylo třeba platit Bohu masakrem Ježíše Krista? – i když moment oběti za druhé je dnes stále živý – viz Pán prstenů nebo Letopisy Narnie). Lukáš místo toho hovoří o spáse, kterou přináší Ježíš, když otevírá cestu k Bohu jako Otci, který přijímá ztracené.

motivační uvedení do příběhu:

pro mladší a střední školní věk:

Znáte už zpaměti modlitbu Páně? Jak začíná? Ježíš se sám modlil k Bohu jako k Otci. Bůh jako Otec, který má rád mě a druhé kolem… – vzpomínáte na podobenství o marnotratném synu? Dnes si budeme vyprávět, že se Ježíš takhle modlil k Bohu, i když byl úplně sám a umíral. A taky prosil za odpuštění těm, kteří mu tolik ublížili.

pro starší školní věk a pro Teofila:

Theofil: Posledně jsi mi, Lukáši vyprávěl, jak Ježíše odsoudili. To je hrozné, těch podrazů, zlomyslnosti… Mám z toho pořádnou depku. Copak se nenašel nikdo férovej, nikdo, kdo by aspoň projevil kus lidskosti? A jak se s tím Ježíš vyrovná – celý život kázal odpuštění – dá se tohle vůbec ještě odpustit?

Lukáš:Poslouchej dál…

osnovy vyprávění:

a) osnova pro mladší a střední školní věk:

Motivace

I. Šimon pomáhá nést kříž

II. Ježíš ukřižován spolu s dvěma zločinci

III. Ježíšova prosba za odpuštění těm, kdo mu ublížili

IV. Posměch přítomných

Jeden se také posmívá, druhý prosí o přímluvu

Ježíš s ním bude i po smrti

VII. Setník: To je fakt férový chlap!

VIII. Josef z Arimatie – představitel vyvoleného lidu pohřbívá Ježíše

b) osnova pro starší školní věk:

Motivace

I. Šimon pomáhá nést kříž, Ježíš napomíná plačící ženy

II. Ježíš ukřižován společně se dvěma zločinci

III. Ježíšova prosba za vykonavatele rozsudku

IV. Posměch členů rady i vojáků

V. Zoufalství jednoho ze zločinců

VI. Kdo je a kdo není spravedlivý

VII. Ježíš volá Boha-Otce s odevzdaností a důvěrou

VIII. Setník přiznává Ježíši spravedlnost

IX. Josef z Arimatie pohřbívá Ježíše

X. Ženy připravují vše potřebné pro řádné pohřbení, zachovávají však svátečním klid

VYPRÁVĚNÍ

I. ŠIMON Z KYRÉNY POMÁHÁ NÉST KŘÍŽ

Když Ježíše odsoudili před Pilátem a Herodem, dali mu kříž, aby jej nesl na místo popravy. Tak to dělávali s každým odsouzeným. Ježíš byl vyčerpaný z předchozího výslechu a nebyl schopen kříž unést. Zastavili nějakého Šimona z Kyrény, který šel z pole. Na tohoto Šimona položili kříž, aby jej pomohl Ježíšovi nést. S Ježíšem šlo mnoho lidí, velký zástup. Ženy plakaly a naříkaly. Ježíš se na ně obrátil, oslovil je jako dcery jeruzalémské, a řekl jim, aby nad ním neplakaly, ale raději se zamyslely nad sebou, nad svými životy i nad smutnou budoucností, která čeká je a jejich děti.

II. JEŽÍŠ SE OCITÁ VE SPOLEČNOSTI VYVRŽENÝCH

S Ježíšem vedli ještě dva zločince. Tito dva lidé se dopustili mnohého zlého i násilí. Došli až na místo, kde bylo popraviště. Nazývalo se Lebka. Na tom místě Ježíše, ale i ty dva zločince, ukřižovali. Jeden byl po Ježíšově pravici a druhého ukřižovali po jeho levé straně.

Ani teď se však události Pánu Bohu nevymkly z rukou. A co činí Ježíš? I v této pro něho tak bolestné chvíli se obracel ke svému Otci s prosbou, aby odpustil těm, kteří jej přibili na kříž. Neobžalovává je. Jejich podíl na ukřižování vidí jako vyústění toho, co psali proroci. Proto říká: „Vždyť nevědí, co činí.“

III. ZÁSTUPY, KTERÉ PŘIHLÍŽEJÍ

Všichni kolem stáli a dívali se. Dívali se na to, co se děje. Členové rady se mu vysmívali. Chtěli na něm, aby prokázal své mesiášství zázrakem. “Jsi-li Mesiáš, udělej něco a zachraň se!“ Mysleli si, že Mesiáš přece nemůže být takto bezmocný. Nerozpoznali, že právě v této „bezmoci“ Ježíše je veliká moc. V tom, jak Ježíš poslušně přijal Boží vůli. Je to moc poslušnosti nebeskému Otci, je to moc Ježíšovy oběti za nás.

Také vojáci se posmívali. Protože měl Ježíš pěkné šaty, vojáci se dělili o ně losem. Byla by škoda takový velký kus látky roztrhnout. Volali na něj, aby sám sebe zachránil, když tolika lidem pomohl a je židovským králem. Takový byl i nápis na kříži nad Ježíšovou hlavou: Toto je král Židů.

IV. VÍRA V JEŽÍŠE A V JEHO OBĚŤ PROMĚŇUJE I VE CHVÍLI SMRTI

Jeden z těch, který byl ukřižován s Ježíšem a byl to opravdu zločinec, na Ježíše naléhal: „Jestli jsi Mesiáš, tak nás i sebe zachraň.“ Možná se Ježíši jen tak vysmíval. A jestli to myslel vážně, tak ani trochu nepochopil, kdo je Ježíš, proč přišel a proč musí podstoupit i tuto strastiplnou cestu. A na své zločiny, pro které byl právem odsouzen, zřejmě ani nepomyslel.

Druhý zločinec ho okřikl: „Ty se ani v poslední chvíli nebojíš Boha. Copak my, my tu visíme právem, protože jsme žili špatným životem. My jsme si to zasloužili. Ale on je nevinný, on se ničeho zlého nedopustil!“ Pak se obrátil k Ježíšovi a řekl: „Prosím, Ježíši, vzpomeň si na mne, až přijdeš do svého království.“ Ježíš mu odpověděl: „Amen, pravím ti, dnes budeš se mnou v ráji.“

Ten první ani v poslední chvíli svého života nepoznal, kde je i pro něho záchrana. Ten druhý však rozpoznal, že jediné dobré, co ještě může ve svém životě udělat, je vsadit veškerou víru na tohoto Ježíše, i když to s ním vypadá tak, jako by prohrál. Vytušil, že se na tom prostředním kříži odehrává něco, v čem je záchrana i pro něho a pro celý jeho dosavadní život. Uvěřil, že Ježíšova cesta kříže jej převede do Božího království. A dočkal se jedinečné odpovědi: „ Amen, pravím ti, dnes budeš se mnou v ráji.“

V. ZVĚDAVÝ DAV ČEKÁ, JAK TO DOPADNE

Zdálo se, že už to trvá celou věčnost. Bylo poledne, slunce přestalo svítit a najednou se setmělo. Tato tma trvala do tří hodin. V chrámě se roztrhla opona, která zakrývala a chránila svatyni svatých, kde se jednou ročně v den smíření obětovalo Hospodinu. Tato oběť měla smířit lidi s Pánem Bohem. Opona se roztrhla ve chvíli, kdy Ježíš na kříži umíral. Učedníci později pochopili: Od této chvíle již není třeba obětí zvířat, protože Ježíš nám svou smrtí otevřel rovnou cestu k Pánu Bohu. Dveře do ráje jsou opět dokořán, tak jak to Ježíš slíbil jednomu z odsouzených.

Ještě než Ježíš zemřel, zvolal: „Otče, do tvých rukou odevzdávám svého ducha.“ Ježíš se v bezmezné důvěře obrací ke svému Otci. Věří, že i v této chvíli, kdy je od všech blízkých opuštěn, kdy je na kříži a ve svém utrpení sám, jej neopustil Pán Bůh. Věří, že jeho Otec,

Hospodin, je s ním i v tomto posledním okamžiku. Jako vládce, kterému se nic nevymklo z rukou a který je Pánem i nad smrtí.

VI. NE ZÁZRAK, ALE ÚŽAS A VYZNÁNÍ

Lidé, kteří to vše sledovali, byli jako ohromení. Nejprve se vzpamatoval setník, který velel popravě. Pln údivu nad tím, co se stalo a co viděl, velebil Boha a vyznal: „Tento člověk byl vskutku spravedlivý.“ Tím dal najevo nejen své přesvědčení, že Ježíš je nevinen, ale přímo vyznal, že Ježíš přišel od Boha. Že se v Ježíšově smrti odehrává něco zcela mimořádného, že tu jedná sám Bůh. Tak se stalo, že v Ježíšovu moc uvěřil nejen ukřižovaný zločinec, ale i římský voják, pohan.

Ostatní odcházeli a svůj zármutek i vinu vyjadřovali tím, že se bili v prsa. Ježíšovi přátelé a ženy, které ho dříve doprovázely, stály v povzdálí a dívaly se. Díky nim toto svědectví i my můžeme číst a vyprávět si o něm.

VII. JEŽÍŠ JE ULOŽEN DO HROBU

Ne všichni z židovské rady souhlasili s Ježíšovým ukřižováním. Mezi takovými byl i člen velerady jménem Josef, který pocházel z města Arimatie; patřil k těm, kteří věřili v příchod Božího království a vyhlíželi je. Piláta proto požádal, aby směl Ježíše pohřbít. Přišel k místu, kde byl Ježíš ukřižován, sňal jej z kříže. Podle tehdejšího zvyku zabalil jeho tělo do pláten a položil je do připraveného hrobu, kde ještě nikdo před tím nebyl pochován. Byl pátek a začínala sobota. Den, kdy židé slavili den odpočinutí podle Mojžíšova zákonu.

VIII. ŽENY Z GALILEJE, TICHÉ PRŮVODKYNĚ JEŽÍŠE

Ženy, které Ježíše na celé cestě z Galileje doprovázely až pod kříž, jej ani v této chvíli neopustily. Dívaly se zpovzdálí, kam byl Ježíš pochován. Nemohly jít za ním, protože začínala sobota, ale rozhodly se, že připraví masti a podle zvyku pomažou Ježíšovo tělo pomažou vonnými mastmi, až pomine svátek. Nechtěly rušit sváteční klid.

MODLITBA

Pane Ježíši Kriste děkujeme ti, že jsi pro nás šel takovou těžkou cestou. Víme, že to nebylo lehké. Děkujeme ti, že jsi do poslední chvíle důvěřoval svému Otci, Pánu Bohu, tím jsi nám ukázal cestu. Děkujeme, že jsi nás svou obětí smířil s Pánem Bohem a otevřel ráj. Amen.

podněty pro rozhovor:

- Viděli jste film Letopisy Narnie? Co bylo tou chvílí, kdy se rozhodlo o budoucnosti Narnie (oběť lva Aslana)?

- Setkali jste se někdy se způsobem, jak se vyrovnat s pravdou: poplivat a zesměšnit?

- Může být někdy pozdě na nápravu?

- Viděli jste někdy pohřeb? Proč bývá pohřeb důstojný?

- Pohřeb bývá hrozně smutný, zvláště, když zemře někdo blízký. Co je dobrého na tom, když je rozloučení v kostele – co nás tam může potěšit?

- „I radost může být vzdorem“ (Holan) – v situacích, kdy se zdá, že vše jde ke dnu, je možné mít naději.

Odkaz na pracovní list
38 Ukřižování a pohřeb
Odkaz na píseň
Zůstaň s námi, Pane (EZ622)
Kristus, příklad pokory, Pán náš milostivý
Ježíši Kriste, Pastýři náš (BTS35)
Byl jsi tam, když byl křižován můj Pán
Přijď již, přijď, Duchu stvořiteli, Duchu smíření
Vše dobré, co máme (BTS19)
Rok za rokem, roky, léta jdou
Shromáždil člověk prý moudrosti své poklad
Cílová skupina
Mladší školní
Katechetické cykly
Pozvání na cestu - Evangelium Lukášovo
Biblický odkaz (kat)
Lukáš 23,26–56